

Kriminalisering av prostitution är både principiellt och etiskt oförsvarlig. Historisk forskning kring lösdriverilagsstiftningens användning mot de prostituerade visar att kriminaliseringen var både grym och meningslös, skriver historikern Tomas Söderblom i den första av en serie debattartiklar kring prostitutionsutredningen.

Spinnhuskungen Carl E Gülich hade lång erfarenhet av prostituerade kvinnor i fängelse. Han hade samlat in mängden kunskap under sin tid som direktör på Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona (1911-1940) och även gjort många resor till andra länder. Han hade dragit sina slutsatser om kvinnan som mänsklig varelse och vid ett tillfälle liksom sammanfattade han detta sitt vetande inför en av sina underlydande: "Jag ska säga fröken en sak, att när en kvinna faller djupt så faller hon djupare än en man. Men när hon är underbar finns det ingen som är så underbar som en kvinna, tänk på det!"

Debatt - prostitution

Drygt 50 år senare väntar en av de "fallna" besök från universitetet. Hon har gjort smörgåsar att bjuda på och kaffepannan puttrar på spisen. Forskarens hjärta bultrar när han närmar sig den nu 80-åriga kvinnans hem. I huvudet ringer anstaltsledningens nedtecknade bedömning av den fd tvångsarbetserskan:

"Hon förefaller som om hon riktigt njöt av 'det livet' - inga band, nöjen i sus och dus och hon tillstår årligt, att hon har smak för spriten, som hon ju också bjudes på i riklig mängd. Hon ser ej illa ut - liten och mörk men det är något så oändligt turligt över det utseendet, så själöst och självbelåtet. Den enklare gafflickan 'i hela sin prydnad' - njutningslysten, lättisinnig, utan tanke på något allvarligt - dansa och roa sig först och sist. Och någon tanke på att nu förändra sig tyckes ej heller finnas."

Glädjeflicka

Den mycket vitala och rara kvinnan tar emot i sitt välskötta hem och låter forskaren stanna i två dagar. Hon berättar med värme och känsla, med ålderns visdom och tankens klarhet om sin stund på jorden. Om de 35 åren som glädjeflicka, om sitt mångåriga äktenskap, om de tre långa perioderna på spinnhuset, om sorger och glädjemen. Strax innan forskaren tar adjö summerar hon sitt liv:

"Jag ångrar inte någonting att jag lagt mig i lag med karlar eller så. För jag tycker inte det är någonting, jag håller inte det för annat än en affär förstår du."
"Jag ångrar inte det att jag inte har blivit gift med en borgarbracka eller blivit arbetarkärring, eller blivit ännu bättre. Jag har haft ett fritt och härligt liv, bara synd att man skulle trilla dit, och skulle åka bort, jag menar man misskötte det på det viset, jag

Spinnhuskungens återkomst?

Anstaltsdirektören Carl E Gülich fotograferad en dag år 1913, precis i början av en nästan 30-årig karriär som spinnhuskung på Landskrona slott. Hatad, älskad och enligt artikelförfattaren alltid aktuell.

menar jag skulle aldrig ha behövt bli inblandad med polisen."

Den gamla kvinnans stund på jorden blev en stund av förföljelse. Moralens män och myndigheter, polisdomstolar, fängelsepredikanter, spinnhuskungen och den alltid lika nitiska detektiven allmänheten. Alla ville de tränga in i själen för att med hjälp av lösdriverilagen unisont skriva, rista och bränna in ett enda litet ord: HORA.

Våren 1995 är både Statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona och Spinnhuskungen ett minne blott men i tider av nymoralism, Aids-skräck och allmän längtan efter "lag och ordning" frodas åter arvet från Landskrona. En utredning kräver ny kriminalisering av prostitutionen, av både kvinnorna och männen, och osedlighetens belackare gläder sig. Antigen skall man komma åt "hela smeten" som malmö-prostitutionens bekämpare nummer ett, kriminalinspektör Lenart Kellerman, uttrycker sig. Av vilka ingredienser består då denna smet?

Prostitution rör vuxna människors djupt mänskliga och personliga förhållanden med komponenter som sexualitet, ensamhet, kontaktsvårigheter och en önskan om att själv forma sitt liv utifrån egna värderingar. Förutsatt att prostitutionen bygger på frivilliga överenskommelser mellan den vuxna prostituerade och kunden kan därmed ingen anses lida skada, åtminstone inga andra än de båda inblandade.

Det vore därför principiellt och etiskt oförsvarligt att genom lagstiftning försöka pådyvla dessa människor en annan sexualmoral och kanske ett annat sätt att leva.

Dessutom är det mycket tveksamt om det ens går att påverka

aktörerna i önskad riktning. Studier har visat att beteendet är djupt integrerat i deras livsmönster. Historisk forskning kring lösdriverilagsstiftningens användning mot de prostituerade (vilken i praktiken innebar en kriminalisering av den prostituerade kvinnan) visar att kriminaliseringen var både grym och meningslös. Någon påtaglig effekt vad det gäller prostitutionens omfattning eller spridningen av venereiska sjukdomar kan inte påvisas.

Redan nu är prostituerade kvinnor och män, men även deras kunder, utsatta för en stark negativ attityd från majoritetsbeaktningen. Myndigheter, forskare, vänner och anhöriga fördömer de inblandades moral. Denna stigmatisering vållar dessa människor stort lidande och förhindrar dem ofta att bryta sig ur prostitutionen. Den hänvisar dem till att leva ett dubbelliv och att söka sina vänner i en subkultur där droger och kriminalitet förekommer. Större delen av prostitutionens negativa konsekvenser kan i själva verket anses bero på just stigmatiseringen.

Negativa konsekvenser

Att kriminalisera könshandeln vore att avsevärt förvärra dessa negativa konsekvenser och att återigen döma ut skammen som livstidsstraff. Precis som spinnhuspersonalen i Landskrona betonade i de många breven till fd intagna: "En gång är trots allt mer än ingen gång!"

En kriminalisering skulle göra att prostitutionen skulle "gå under jorden". På så sätt skulle hallickverksamhet gynnas. Vore sig kunder eller prostituerade kommer att samarbeta med polis och sociala myndigheter. Brott kommer till förbli opklarade, sociala åtgärder motverkas och det blir särskilt svårt att nå de som allra mest behöver hjälp: de drogberoende och de minderåriga. Lagen kommer enbart att drab-

ba den "synliga" prostitutionen, det vill säga gatuprostitutionen. Så kallad lyxprostitution, krogprostitution, ateljéprostitution etc, kommer inte att kunna avlösas i någon större utsträckning. På gatan arbetar ofta de mest utsatta och svaga kvinnorna, bland annat de drogberoende. Prostitutionen kommer oåterkalleligen att bli en klasslag.

En eventuell kriminalisering måste i all sin dumhet rimligtvis omfatta båda parter. Att enbart kriminalisera kunden, det vill säga i praktiken männen, vore straffrättsligt och etiskt oförsvarbart. Det skulle vara en "omvänd dubbelmoral" jämfört med lösdriverilagens tid 1885-1964 då man satte kvinnorna i fängelse och nästan gav männen medalj. En historisk oförrätt skulle ersättas med en ny som bara skulle kunna motiveras med en i och för sig begriplig kvinnlig hämnd för gammal ost.

I vilket fall kommer den mest synliga, det vill säga kvinnan, att drabbas värst. En ny sedlighetspolis skulle behöva inrättas. Vilket arbetssätt skulle den tillämpa för att få fram i domstol hållbara bevis? Skall kondomerna i sop-tunnan räknas, fönstertittarna enrolleras i statlig tjänst eller kansle grannarna. Min egen brevbärrare förklarade förtjust: "Posten ställer alltid upp!" vad han nu menade med det."

Plötsligt slår mig ännu en hädisk historisk erfarenhet. För några hundra år sedan utsåg man små team av kvinnor som gick runt och klämde alla tänkbara medsystrar på bröstet för att därigenom kunna konstatera vilken piga som "lagt foster i lönn". Nu kanske det är dags att klämma drängarna på pungen för att se vem som har "fömt sig" i ett alltför obehagligt ögonblick...

Kort sagt: Till vilket ekonomiskt och personligt pris skall "moralbrottslingarna" egentligen avlösas?

Det finns mig veterligt inga

belägg för att spridningen av HIV-smitta i vårt land skulle ha ett direkt samband med prostitutionen; i varje fall inte för att den eventuella spridningen skulle hämmas av en kriminalisering. Det handlar om lika obestämbara samband, som man med bästa vilja i världen försökte finna mellan den fruktade syfilisen och gatulivet. Farsoter har däremot alltid varit goda instrument i moralismens tjänst.

Osedlig

Sammanfattningsvis skulle en lag mot prostitutionen vara till för samhällets skull, det vill säga för att "skydda" alla ansatt oförvilliga människor mot de avvikandes "osedliga" moral, och ingalunda som ett stöd för de svaga parterna i könshandeln. Koppleri, förförelse av ungdom, utnyttjande av person i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd är redan nu kriminaliserat i enlighet med br b kap 6.

Vid ett tillfälle i februari 1928 lyckades en kvinna rymma från spinnhuset i Landskrona. Hon tvingades därmed överge sin gamla koffert och kunde aldrig komma tillbaka för att hämta den. I kofferten förvarade hon bland annat en diktbok med följande sirliga rader:

När en "Magdalena" om forskning beder, vänd dig ej föraktligt ifrån henne då: skryt ej om din egen dygd och rena seder; kanske hennes strider du ej prövat på.

Döm ej strax en usling uti laster fången; lägg ej sten på bördan, hellre ställa dig. Ödets grymma norna ses följfölja mången; gläds att hon till offer icke valde dig.

Det sägs att varje samhälle har de brottslingar det förtjänar och ibland, skulle man kunna tillägga, även dem som det självt skapar. Carl E Gülich! Du är tidlös aktuell och ditt slott står tomt och redo!

TOMAS SÖDERBLOM

Tomas Söderblom, fil dr, är historiker vid Lunds Universitet och författare till boken "Horan och batongen - prostitution och repression i folkhemmet".

Läst

Straffets syfte. - Straffet har till syfte att förbättra den som straffar - det är den sista tillflykten för dem som försvarar straffet.

Av Friedrich Nietzsche. Ur Den glada vetenskapen, § 219.